

KONSTYTUCJA
3 MAJA
1791

Przeszliśmy i przegłębiliśmy razem
tak wiele...
Drogiemu Jurkowi
z wdzięcznymi pozdrowieniami
Tadeusz
Jolanki w październiku 1991 r.

KONSTYTUCJA 3 MAJA 1791

FAKSYMILE ORYGINAŁU

PAŃSTWOWE
WYDAWNICTWO
NAUKOWE

WARSZAWA 1991.

Ustawa Rządowa.

W Imie Boga w Trojcy Świętej Jedynego.

Stanisław August z Bożej Łaski y Woli Narodu
Krol Polski Wielki Kiazę Litewski Ruski,
Pruski, Mazowiecki, Lmudzki, Kijowski Wotynski
Podolski, Podlaski, Inflantki Smoleński, Siewierski
y Czerniechowski wraz z Stanami Skonfederowanemi
w liczbie podwoyney Narod Polski reprezentującemi

Uważając, iż los Nas wszystkich od ugruntowania y wydoskonalenia
Konstytucyi Narodowej zależy, długiemi dowiadczaniem pozna-
wszy zadawnione Królu Naszemu władzy, a chcąc korzystać z pomocy
w jakiejś Europie znajdzie, y z tej dogorywającej chwili, która Nas
samym sobie wrocila, wolni od hanbiących Obcej przemocy nakazów
ceniąc drożey nad życie nad szczęśliwość osobistą, cozystencya polityczną,
niepodległość zewnętrzną y wolność wewnętrzną Narodu, którego los
w ręce nasze jest powierzony, chcąc oraz na błogostawieństwo, na
władzę wspaniałą y przyszłych pokoleń zastąpić, mimo prze-
szkód, które w Nas namiestności sprawować mogą, dla dobra powrze-
chnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia Dyrchizny Naszey y
iicy granic z największą statością ducha niniejszą Konstytucyę uchwa-
lamy, y tę całkowicie za Świętą, za nie wzruszoną deklarujemy, dopokiby
Narod w czasie Prawem przepisany wyrażna Wola swia nie
uznał potrzeby odmienienia w niej iakiego Artykulu. Dokłony
to Konstytucyi, datoy Ustawy Sejmu terasniejszyego we wszystkich
stosować się maia.

I.

Religia państwa.

Religia Narodowa, państwa, jest ybędzić, Wiara Święta Rzym-
ska Katolicka, ze wszystkimi iey prawami; Przypicie do Wiary
państwa do iakiegokolwiek Wyznania, jest zabronione, pod karami Apo-
stazy. Łe zaś tak sama Wiara Święta przykaruia Nam, kochac bli-
znych Naszych, przeto wszystkim ludziom iakiegokolwiek badi wyznania.

pokoy w Wierze, y Opiekę Rządową winniśmy. Dla tego wszelkich Obra-
low y Religii wolności w Krajach Polskich, podług Ustaw Krajowych
waruimy

II.

Szlachta i Kmieć

Stanowiąc pamięć przodków Naszych, jako Fundatorów Rządu wolnego
Stanowi Szlacheckiemu wszystkie swobody, wolności, prerogatywy pier-
wotności w życiu prywatnym y publicznym najuroczysiej zapewnia-
my, szczególniej zaś Prawa Statutu y przywileje temu Stanowi od Ka-
zimierza Wielkiego, Ludwika Węgierskiego, Władysława Jagiełły
y Witolda Brata jego Wielkiego Księcia Litewskiego, niemniej
od Władysława y Kazimierza Jagiellończyków od Jana Alberta
Alexandra y Sigmunta Biorunego Braci od Sigmunta Augusta
ostatniego z linii Jagiellońskiej, sprawiedliwie y prawnie nadane, utwier-
dzone, zapewniamy y za niezaruszone uważamy. Godność Stanu Sza-
lacheckiego w dolożce, za równą wszelkim stopniom Szlacheckim, do jakich-
kolwiek używanym, przyznajemy. Wszystką Szlachtę równemi być mi-
nują sobie uważamy, nie tylko w dostaraniu się o Urzędy y osprawowanie
postępy Ojczyźnie, honor, sławę, pożytek przynoszących, ale oraz w do-
rownej używaniu Przywilejów y Prerogatyw Stanowi Szlacheckiemu
stwarzających. Nadewszystko zaś Prawa, bezpieczeństwa osobistego y wol-
ności osobistej, własności gruntowych, y ruchomej, tak iak od wszelkiego
Każdemu stwarzają, światobliwie, nie naruszenie zachowane mieć chcemy,
y zachowujemy: zaprzeczając najuroczysiej, iż przeciwko własności czy-
ikolwiek żadney odmiany lub Excepcji w Prawie nie dopuszczamy, ażeby
Najwyższa Władza Krajowa y Rząd przez nią ustanowiony, za-
dnych y metensy pod pretekstem Jurium Regalium y jakimkolwiek in-
nym pozorem do własności Obywatelskich bądź w części, bądź w ca-
łości rościć sobie nie będzie. Dla czego bezpieczeństwo osobiste, y
wszelka własności komukolwiek z prawa przynależna, idko y prawdziwy
Spotężnieniu wzięt, iako zżenice wolności Obywatelskiej stanowiąc
zabezpieczamy, utwierdzamy, y aby na potomne czasy stanowiąc,
niebezpieczne y nie naruszone zostawały, mieć chcemy. Szlachtę
za najprzeważniejszą obronę wolności y niniejszej Konstytucji, uznajemy.
Każdego Szlachcica, cnotę, obywatelstwo y honorowi jego świętost
do stanowiąc. Tej trwałost do strzeżenia poruczamy, iako jedyną twier-
dzę Ojczyzny y swobod Naszych.

III.

Miasta y Mieszczanie

Prawo na teraźniejszym Szymie zaprowadzić pod tytułem Miasta Warsz.

Królewskie Wolne w Stanowach Królestwa w zupełności utrzy-
mane mieć chcemy, y za czasu niniejszey Konstytucyi deklarujemy, iako
prawo wolney Szlachty Polskiej dla bezpieczeństwa ich swobod y ca-
łości wspólney Dyckizny nowa, prawdziwa, y skuteczna dająca się.

IV

Chłopi Włościanie

Lud Rolniczy, z pod którego ręki płynie nayobfiterze bogactw Krajowych
źródło, który nayliczniejszy w Narodzie stanowi ludność, a z tym nay-
dzielniejszy Kraiu siłę, tak przez sprawiedliwą ludzkość y obowiązki
Chrześcianskie, iako y przez własny Nasz interes dobrze zrozumiany,
pod Opiekę Prawa y Rządu Krajowego przyjmujemy, stanowiąc: iż
do tej, iakiebykolwiek Swobody, Nadania, lub Umowy Dziedzic z
Włościanami Dobr swych autentycznie ułożyli, czyliby te Swobody,
Nadania y Umowy były z Gromadami, czyli też z każdym osobno
Wsi Mieszkańcem zrobione, będą stanowić wspólny y wzajemny,
obowiązek podług rzetelnego znaczenia, warunków y Opisu zawartego
w takowych nadaniach y Umowach pod Opiekę Rządu Krajowego pod-
padać. Układy takowe y wynikające z nich obowiązki przez jednego
Włościanina gruntu dobrowolnie przyjęte, nie tylko jego samego, ale
y Następców jego, lub prawa nabywców tak wiążać będą, iż ich ni-
gdy samowolnie odmienić nie będą mogli. Na wzajem Włościanie i-
krypolowick będą Mieszkańcami od dobrowolnych umów, przyjętych Nadan
y ziemi stać winnych powinności, usuwać się inaczej nie będą mogli, tylko
w takim sposobie y z takimi warunkami, iak w Opisach tychże Umów
prestanowione mieli, które czy na wieczność, czyli do czasu przyjęte,
ścisła ich obowiązująć będą. Zawarowawszy tym sposobem Dziedzicu
przy wszelkich przytkach do Włościan im należących, a chcąc iak nay-
skuteczniej zachęcić pomnożenie ludności Krajowej, ogłaszamy wolność
zupełną dla wszystkich ludzi tak nowo przybywających, iako y tych, kto-
rzyby pierwey z Kraiu oddaliwszy się, teraz do Dyckizny powrócić chcieli,
tak dalece, iż każdy szlachc do Stanów Królestwa nowo z któregokolwiek
strony przybyły, lub powracający, iak tylko stanie noga na ziemi Pol-
skiej, wolnym iest zupełnie użyć przemysłu swego iak y gdzie chce, wolny
iest czynić umowy na osiadłości, robocizne, lub czynsze, iak y dozwoli
się umowi wolny iest osiadać w Mieście lub na Wsiach, wolny iest
mieścić w Siołach, lub do Kraiu, do którego chce, powrócić, uczyni-
wszy każdyc obowiązkom, które dobrowolnie na siebie przyjęł.

Rząd czyli oznaczenie Władz publicznych.

Wszelka Władza Spoleczności ludzkiej, początek swej bierze z Woli Narodu: Aby więc catość Stanów, wolności Obywatelska i porządek społeczeństwa w równey władze na zawsze zostawały, trzy Władze Rząd Narodu Solińskiego składać powinny, i zwoli Prawa niniejszego, na zawsze składać będą; to jest: Władza Prawodawcza w Stanach Zgromadzonych, Władza Najwyższa Wykonawcza w Królu i Strazy, i Władza Sądownicza w Jurysdykcjach na ten konie ustanowionych lub ustanowić się mających

VI.

Sejm czyli Władza Prawodawcza.

Sejm czyli Stany Zgromadzone nadzwyczajne Izby, dzielić się będą: na Izbę Poulską i na Izbę Senatorską, pod prezydencją Króla i Izby Poulskiej jako wyobrażenie i skład Władzy Władztwa Narodowego będzie Sejm, Prawodawca. Sprawy w Izbie Poulskiej najpierw decydowane będą w wyjątkach Projektu 1° Co do spraw ogólnych to jest konstytucyjnych Cywilnych, kryminalnych, i do ustanowienia wieczytych podatków: w których to materjach Propozycje od Tronu Wznowodstwow, Liściom i Powiatom do rozważenia podane, a przez Instytucje do Izby przechodzące, najpierw do decyzji wrzuce być mają. 2° Co do Uchwał Sejmowych: to jest poborów doczesnych, stopnia monety, zaciągania długu publicznego, Nobilitacji i innych nadgród przypadkowych, rozkładu wydatków publicznych, ordynaryjnych, i extraordynaryjnych, wojny, pokoju, ostateczney Retyfikacji Traktatów związkowych, i handlowych, wszelkich dyplomatycznych Aktów, i Umów do prawa Narodów sięgających się, kwitowania Magistratur Wykonawczych, i tym podobnych zdarzeń, głównym Narodowym potrzebom odpowiadających, w których to materjach Propozycje od Tronu, mosto do Izby Poulskiej przechodzić mające, pierwszeństwo w prowadzeniu mieć będą. / Izby Senatorskiej tożonej z Diskursow Woiewodow, Kapitanow i Ministrów, pod prezydencją Króla mającego prawo radzić votum swoje; drugi raz paritatem rozstrzygać osobnicze lub nadestaniem zdania swego dotępe Izby obowiązkiem jest: 1° Każde prawo, które po przejściu formalnym w Izbie Poulskiej do Senatu nabyłoby przestane być powinno, przyciąć lub wstrzymać do dalszej Narodu deliberacji opisana w Prawie wiekowsicim, głosów; przyciąć, moc, i swawoli Prawa, nadawać będzie; wstrzymanie zaś, zawiesi tylko Prawo do przyszłego Ordynaryjnego Sejmu. na którym gdy powtórna nastąpi zgoda, Prawo zawieszony od Senatu przyciętym być musi. 2° Każda uchwała Sejmowa, w materjach wyżej wyliczonych, która Izba Poulska

Senatowi przystoi i nutychmiast powinna, oraz z tej Jęba Dulska, wiktorsua
 iusow dęjowai, a z tegoż Jęb obydwuch wiktorsua iusow prawa opisana,
 będzie wyrokem y Wola Stanow. Warujemy, iż Senatorowie y Ministro-
 wie w obiektach sprawowania się z Urzędowania swego, bądź w Strazy,
 bądź w Komisyi votum decisivum w Sejmie nie będą mieli, y tytko kaziada
 w ten czas we Senacie mają, dla dania explikacyi na kadanie Sejmu. Sejm
 zawsze gotowym będzie. Prawodawcy y Ordynaryjny. Reprezentacyi się ma
 w dwa lata, trwać zaś będzie podług Opisu prawa o Sejmach. Gotowy w
 potrzebach nagłych zwolany, stanowiąc ma o tej tytko materji, do której zwol-
 tanym będzie, lub o potrzebie, pro czasie zwolania przynajmniej Prawo żadne
 na tym Ordynaryjnym Sejmie, na którym ustanowione było, znowszonym
 być nie może. Komplet Sejmu składać się będzie z liczby Osob wiejszym
 y prawem opisany, tak w Jębie Poselskiej, iako y w Jębie Senatorskiej.
Prawo o Sejmikach, na teraźniejszy Sejmie ustanowione, iako najistotniejszy
 ius Laradę wolności Obywatelskiej uroczyście zabezpieczamy. Nako zaś Pra-
 wodawstwo sprawowane być nie może y rzez wszystkich, y Narod wypracany
 w ten mierze przez Reprezentantow, czyli Posłów swoich dobrowolnie wybra-
 nych, y rzebo stanowionym z Posłowia na Sejmikach odnani w Prawodawstwie
 y ogólnym Narodu y potrzebach, podług niniejszej Konstytucyi uważani
 być mają, iako Reprezentantami całego Narodu będą składem ufnosiu powize-
 chny. Wszystko y w przedzie wiktorsua głowu udeydowane być powinno
 ius liberum vobis konferencya wszelkiego gatunku y Sejmu konfede-
 racyj, iako duchowai niniejszej Konstytucyi y rze, cione Nad obalając, a Spo-
 tężności niniejsze na zawsze zwolimy. Parobiegając jedney strony gwał-
 towym y rze, stym odmianom Konstytucyi Narodowej, z drugąy uknając
 potrzeby uydokonalenia oney, podowiadorem u y skutkow, w dopomysłności
 publiczney, przez y czas niewyży, y poprawy Konstytucyi w lat dwadzieścia
 nież na ukazany, Toż mić takowy Sejm Konstytucyjny Extraor-
 dynaryjnym podług owbney o nim prawa Opisu

VII

Król, Władza Wykonawcza

Laden Nad naydokonalney bezdzielney władzy Wykonawczej stae
 się może. Szczekliwosi Narodowi do Praw sprawiedliwych, Praw
 skutek do ich wykonania xaley. Dowiadzenie naukowy, że zamębanie
 tej czasy Nadu, nieszczesliwosi narzedno Polski. Lawerowawny projekt
 wolnemu Narodowi Polskiemu Władze, praw sobie, stanowienia, y
 moc bankowai nad wszelka Wykonalowca Władze, oraz wybierania Urzę-
 dników do Magistratur, Władze Naywyższego wykonywania Praw Królowi
 w Radzie Legowdawimy, która to Rada Strazę Praw xwai się będzie.

Władza Wykonawcza dopitnowana Prawa y innych pretensia sielsie iest
 obowiązkana. Tam czynna wiekbi bytci, gdzie Prawa dowalaci, gdzie Prawa
 potrzebna doktoru sędziy, a nawet silny prawoy. Dotychczasowo nalezy sie
 iey kawnie od czynkickej Magistratury, moc ymmy naglenia nie postawione,
 y zamiedwienia swe obowiązk Magistratey w iey rzku zastawiany. Władza
 Wykonawcza nie bytci mogła Praw stawiani, ani tłumaczeni, podatki
 y Robotow pod iakimkolawick imieniem iaktawci, stugow publicknych kawi:
 gaci, roktaow dochodow skarbowych ymmy slym zrobionego odmieniac wy:
 ny wyprawai, ymmy, ani Traktatu y kadnego Aktu dyplomatycznego definitive
 zawierai. Wolno iey tytko bytci tymczasowe y Magranicznemi ymmy adrie
 neyowalce, oraz tym czasowe ymmy ostateczne ymmy w imieniu Kraja
 wyprawai ymmy, zabawiaci, o ktorych naybliżheniu Zgromadzeniu Sey.
 mowemu doniesi winna. / Tron Bolcki Elekcyjnym ymmy familie niu.
 na kawnie chcany y stawianemu. Doznane klyki Benkrolewiczow ymmy
 ni Rząd wyprawai, ymmy, powinnowi ubezpieczenia losu kadego Miastka
 Ziemi Bolckiej y zamknicia na kawnie ^{drogi} rozplywowa Mocarstw Laguna.
 nicznych, ymmy Sarcetnosii ymmy Ouykuchy Nany na czasow fa:
 mili ciagle prawnich, potrzeba dworocenia od Ambiciji Tronu obcych,
 y mowych Polakow zwrocenia do iedynowolnego wolnosii Narodowej
 ymmy, wskazanu roztropnoscii Nany oddanie Tronu Bolckiego
 ymmy Nastepstwa. Stawianemu ymmy, in po iey, iakiego Nam dobroci
 Borka ymmy, Elektor dxiicyzny Sarski w Bolckich krownai bedzie. Dy.
 nastya ymmy Krownai Bolckich kawnie si na owobie Fryderyka Augusta
 dxiicyznego Elektora Sarskiego, ktorego sukcesorom de Humbis z ptu Mexkij
 Tron Bolcki ymmy. Nastyanu Slyn Krola Sarskiego po Ouy na
 Tron nastyanai ma. Gdyby kad dxiicyzny Elektor Sarski nie miał ymmy
 stwa z ptu Mexkij, tedy Ma ymmy Elektora na zgodu Stawow Zgromadzenych
 Corke iey dobrauy, zachynai ma linie Nastepstwa z ptu Mexkij do Tronu
 Bolckiego. Dla czego Marye Auguste krownai, Corke Elektora na Infantke Bol.
 ska deklarowemu, zachyniac ymmy Narodkie prawa, kadney Bractwu ymmy
 dai nie mogace, wybrania do Tronu drugiego Domu, ymmy ymmy ymmy
 wrehu. / Kadu Krol wstapiac na Tron wykona ymmy Rodu
 y Narodowi na zachynawanie Konstytucji niu ymmy na Carta Con-
ventu, ktore ustonie beda z dxiicyznym Elektorem Sarskim iakie ymmy
 znacznym do Tronu, y ktora tak, iak dawne wicai ge beda. / Owowa
 Krowa iey Sarcetnosii ubezpiekna od czynkickej, nie sam ymmy sie, nie sly-
 niay, a nic wodrowniedki Narodowi bytci nie mowai, ni
 Samowladca, ale Ouy y Głowa Narodu bytci ymmy, y tym
 go Prawo y Konstytucja niu bytci iak, y deklaracie. Do-
 chody tak, iak beda w Carta Conventu opisane, y Prerogatywy

Tronowi wstawię, niniejsza Konstytucya dla przyszłego Ckta
 zawarowane tkwienie być nie będą mogły. Wyższe Acta gru-
 blizne, Trybunały, Sądy, Magistratury, Monety i Księgi pod Kro-
 lewskim i in. powinny być znowu. Krol, któremu w Polku mi dobrze
 czynienia zastawiona być powinna nie będzie. Tu agrariani na
 smiere wskazanych, proso in Ciminibus Status. Do Krola Rozra-
 dzenia najwyższe i tamie zbroyneni Krajowemi w czasie Czynny,
 y nominowanie Komendantow Czynny należeć będzie, z wolno-
 atoli ich imiana, ze urota, Maroda. Patentowai Officjorow, y mia-
 nowai Czynni podług Prawa niniejszego Opisu; nominowai Biskup-
 row y Senatorow podług opisu legow Brawa oraz Ministrów, iako Urz-
 dnikow-pierwotnych Władzy Wykonawczej, iego będzie obowiązkiem.

/ Straz czyli Rada Krolewska do dozoru catoiu y ekzekucyi praw Krolow
 dodana, satawai się będzie 1° z Prymasa iako Głowy Duchownictwa
 Polskiego, y iako Prezesa Komisyyi Wykupniwej mogącego być wy-
 rekonym w Strazy przez pierwszego ex Officio Biskupa, który Re-
 zolucyi przedyskutowai nie może. 2° z piaciu Ministrów to jest Mini-
 stra Polacy, Ministra Biskupa, Ministra Peki, Ministra Skarbu, Mi-
 nistra Biskupa do Spraw Zagranicznych. 3° z dwóch Sekretarzy, z
 których jeden Protokul Strazy, drugi Protokul Spraw Zagranicznych
 trzymać będzie; obydwie bez wotum dwudziętego. / Maszyna Tronu
 z Matotestowiu wyzyski, y przyszli na Konstytucya wykonawczy,
 na wyzyski Strazy posiadaniach bez bez głosu przysztemym być
 może. - / Maszyna Szymow, iako nadwa lata wyprany, wchodzić
 będzie wliczba posiadających w Strazy bez udawania się w in. Re-
 zolucya, jedynie olastowania Szymu gotowego, z takim zdarzeniem. Język
 on uklad wyzyskiach koniecznego Zwotania Szymu gotowego
 wymagających wszelna potrzeba, a Krol go zwotae wzbraniać się.
 Jedynie Maszyna do Szymu y Senatorow wydać powinien
 listy okolne, zwotuai onych na Szym gotowy, y prowadzą Zwotania
 tego wyzyski. Przypadki zaś do koniecznego Zwotania Szymu
 sabytko następujące: 1° W gwałtowney potrzebie do Prawa Marow-
 sciągającej się, a Skrepolniwej wyzyski Czynny osienney -
 2° W wyzyski wewnętrznej zamieszania grożącego rewolucya
 Kraiu, lub kolkimś między Magistraturami. 3° W urdowym
 przysztemym głodu niebezpiecznym. 4° W osiennym stanie
 Czynny przez smiere Krola, lub w niebezpiecznym jego chorobie.
 / Wyższe Rewolucya w Strazy rozkazane będą przez Skład wy-
 szey wspomniony. Decyza Krolewska pro wyzyskiach wy-

stkich Edaniach ymierzajac ymierzajac, aby jedna była w wykonaniu prawa
 wola. Brzeto każda ze Strazy Rezolucya pod Jmieniem Krolewskiem y
 z podpisem ręki Jego wychodzić będzie, przesłana jednak będzie podpisana
 także przez jednego z Ministrów, zasiadających w Strazy, y tak podpisana
 do postępowania weźmieć będzie, y dopełniona być ma być przez Kommi-
 tte, być przez iaksekolariek Magistratury Wykonawczej, w tych jednak
 szczególne materiyach, które wyrażnie niniejszym prawem wyłączone
 nie są. W ymypadku gdyby jeden z Ministrów zasiadających de-
 rży podpis nie chciał, Krol odłoży do tedyżycy a gdyby przy niej
 upierał się, Magistrat Seymowy w tym ymypadku upaść będzie
 w rozprawie Synu gotowego. Wszelki Krol opozniamć będzie rozprawie,
 Magistrat ko wykonać powinien. Jako nominowanie w wyjątkach Mi-
 nistrów tak y wezwania z nich jednego od każdego Administracyi Wydziału
 do Rady swiecy czyli Strazy, Krola być prawem. Wezwanie do Mi-
 nistra do zasiadania w Strazy na lat 2. będzie, z woliym a nie
 nadal przez Krola protokolekzem. Ministrowie w Strazy wezwa-
 ni w Kommissyach zasiadac nie mają. W ymypadku zaś, gdyby
 więkšoni dwóch trzecich części wotow sekretnych adyunktów Jsb zstacynych
 na Seymie Ministra były w Strazy były w Czołwie odmiany zepata,
 Krol na tych miast na jego miejsce innego nominować powinien. Chce
 aby Straz praw Narodowych obowiązaną, była do ścisłej odpowiedzi Naro-
 dowi za wszelkie onych ymieszajstwa, stanowieniy: iż gdy Ministrowie
 będą oskarżeni przez Deputacyę za zaniedbania ich czynności wy-
 znacona, y ymieszajstwo prawa odpowiedac mają, z osoby majątkow
 swich. W wszelkich takowych oskarżeniach Strazy Synodzone
 proste więkšonia, wotow Jsb zstacynych odstac obwinionych Mi-
 nistrów mają do Radcy Seymowych proprawiedliwie, y wyrówny-
 wanie ymieszajstwa ich ukaranie, lub przy świadzioney niewinności
 do sprawy y kary uwolnienie. Dla potradnego wotow Wykonawczy
 dopełnienia ustanawiany oddzielne Kommissyie mające zwięzek
 ze Strazą, y obowiązane do postępowania także Strazą, Kommissy-
 aryj do nich wysłani być przez Seym do sprawowania Urze-
 dow swich w ymieszajd czasu prawem opisane. Kommissyie te są:
 1: Edukacyi 2: Solicyi 3: Wojska 4 Skarbu. Kommissyie Do-
 radkowe Cwiedkie na tym Seymie ustanowione również do doroty
 Strazy należące oddzielnie będą rozkazy przez wyżej wspomniane
 przewodnicze Kommissyie respective w do Objektów każdej z nich Władcy
 y obowiązku

VIII

Władza Sadownicza

Władza Sadownicza nie może być wydzianowana ani przez

WtA

Władze Krajeodawcza ani ymper Krola, ani ymper Magistratury
 na ten koniec ustanowione y wybierane. Powinno zaś być, tak do miary
 przywiązana, żeby każdy z twierdzenia, dla siebie znalazł ymponedi-
 wosi, żeby ymperyumu widział wiedzcie groźna nad sobą, Kpa-
 jowego rzędu. Ustanawiamy ymper Sadu pierwszej Instancji dla
każdego Wójtwa Ziemi y Powiatu, do których Sędziowie wybierani
będą na Sejmikach. Sadu pierwszej Instancji będą również gotowe y
czuwające na oddanie ymponedliwosi tym, którzy ich potrzebują. W
tych Sadach in będzie appellacya na Trybunaty Główne dla każdej
Prowincji być mające z tegoż równie x Orob na Sejmikach
wybranych. Te Sady tak pierwszej, jak y ostatniej Instancji, bu-
da y Danii Liniarskiej Stadtskichty y wyrytkub Wtasucelow
Ziemiach x kunkolwech in causis iuris et facti § 2° Sady dykcyje
zaś Sadowe wbytkim Miastom, podług ymowa Seymu krajowej-
szczy x Miastach wolnych Krolewskich, zabezpieczony § 3° Sady dla
ferendarskie, dla każdej Prowincji osobne, mié chceny, w sprawach
Wtasian wolnych dwonemi ymowanu Sadziu temu poddanych § 4° Sa-
dy Sadowe Asyhorckie Kelayina y Kurlandckie zabezpieczony § 5° Kom-
missye wykonawcze będą miały Sady w sprawach do swej Admini-
stracyi należących § 6° Ymper Sadow w sprawach Cywilnych y
Kryminalnych dla wyrytkub Stanow będzie Sad najwyższy Sey-
merowy zwany, do którego przy otwarciu każdego Seymu obrane
będą Orob. Do tego sadu należeć będą wyrytkub ymperisko Maro-
dwu y Krolowi cyli Crimina Status. § Nowy Codex Praw
Cywilnych y Kryminalnych, ymper wyznaczone ymper Seym os-
by sprac rethakuieny.

IX

Regencya

Strach, będzie oraz Regencya, mając na ciele Krolowa albo w cey nie-
 przytomności Brymasa. W tych rzeczach tylko ymponedkach nastę-
 pnie mié może Regencya 1° W czasie nadolotności Krola,
 2° W czasie niemocy trwate promizkanié zmytów Sprawnicycy
 3° W ymponedku, gdyby Krol był wzięty na Wojnie, nadol-
 otności trwac tylko będzie do lat 18 zupełnych; a niemoc wryg-
 dem trwatego promizkanié zmytów deklarowana być może
 może tylko ymper tym gotowy wrygkacyi wotów rzecz
 czej ymperisko Atley ab ztaczonych. W tych ymper rzecz

przypadkach Trymas Korony Polskiej tym natychmiast zwrócić powinien, a gdyby Trymas te powinności zwrócić ^{Listy skłane} Max'atex Seymowu do Do-
 stępu y Senatowu wyda. Tym gotowu urzadzi Krolew zaszadania Mu-
 uistrow w Regencyi, y Krolewa do zastąpienia Krolea w obowiazkach
 jego umowie. Agdy Krol w przyszłym przypadku zmatoletności wy-
 dzie, w drugim do kupidnego przypadku zdrowia, w trzecim z nievoli pro-
 wrou, Regencya raskumek z czynności swych odda mu powinnna,
 y odpowiadai narodowi za czas swego urzadowania, tak iak iest ymke
 pisano w Kraiy na kazdym Ordynaryjnym Sejmie z ozob, y niaistkow
 swich

X

Edukacya Dzieci Krolewskich.

Synowie Krolewscy ktorzych do następstwa Tronu Konstytucyja przeznaczai-
 ra, piestowkami oziemi Oyczyzny, ymke bawnosci o dobre ich wychowa-
 niu do Narodnality, bez uwstarenia idnak ymowom Rodzicielskim
 Zarzadu Krolewskiego sam Krol z Strazai, y wyznaczenym do Stanow
 Dorosca Edukacyi Krolewskiej wychowaniem ich zatrudniai sie, bedzie
 La Krolew Regencya, tak z wspomnianym Dorosca, Edukacya ich powinie-
 rena miec sobie bedzie. W obydwuch przypadkach Dorosca do Stanow
 wyznaczeny, donosić winien na kazdym Ordynaryjnym Sejmie o Eduka-
 cyi y postętku Krolewstw. Tomu zai zas Edukacyjnuy powinnnosci
 bedzie, podai uklad Instrukcyi y Edukacyi Synow Krolewskich do po-
 twierdzenia Symwari, a to aby idnostayne w wychowaniu ich ymawista
 wpaiaiy uagle y wczesnie wumyczy ymawistych Następcow Tronu
 Religii, niestoi swoty, Oyczyzny, wolnosci y Konstytucyi Krajowey

XI

Sila zbroyna Narodowa

Narod winien iest sobie samemu obronid napasiu y dla przestrzezenia
 catoru swoiy, Wixpuy ymke Obywatela sa Obroncami catoru y swobod
 Narodowuych. Woynko nie innego nie iest tytkowyciagmiate sila
 obronna y potchedna z ogelney sily Narodu. Narod winien Woyn-
 sku swemu Nadzrode y prowadzenie, zate, in sie, powawiscu idynie
 dla tego obrony. Woynko umnie Narodowi strzezenie granic, y
 spokoyneiu yrownubneiu, stwem winne, bydr tego nayzibneiu ym
 Tarcke. Aby ymzeknawicem tego dopełnilo niemy, nie, powawiscu se
 stawai uagle przed prostawenskwem Wtaduy wykoawawey, sto
 lawnie do Episow Porawa, powawiscu wykoawu ymawiscu na

wien

wierowi Narodowi, y Krolowi y na obrone Konstytucyi Narodowej.
Uzietych bych wiec Wojsku Narodowe przez nie ugodna Kraiu
obrona, na strzezenie Fortey y granic, lub na pomoc Drown, dy

Kto exchuyi tego nie byl postuznym

Stanislaw Matczak Matakowicki
Kielckiy Lymoway y Konfederacyi
Prowincyi Koronnych Mazowacki

Kazimir Szege Sapieha
Gwardia Artillerii Mazowacki
Konfederacyi w Warszawie

Jozef Korwin Kosobudzki
Wladzietel Biskupstwa Wilenskiy zales Deputy

Antoni Szejablowski kasztelan kielcki

Deputat z Senatu smolejski
Symon Kazimierz Sekretarz kasztelan Terenowyj Deputy
nata Prowincyi Matopolskiy

Fawurek Antoni nakusleru kielcki kasztelan kielcki
Deputowany do Konstytucyi z Senatu z Drownowey wojpolskiy

Kra. mierz Sienki Blatca kasztelan Generalny
Deputowany do Konstytucyi z Senatu z Lubelskiy

Waleryan Stojnowski Podkomorzay Ruski, Posel Wolynski, z Matopolski Deputy do Konstytucyi

Stanislaw Koscha Potocki Posel Lubelski Deputy do Konstytucyi z Drown Matopolskiy

Jan Mopomian Zboinski P. Ziemi Tatarskiy Deputy do Konstytucyi z Drownowey

Ponaj i Woiwieski kielcki y Posel Ziemi Wysskiy Deputy do Konstytucyi

Jozef Radwicki Podkomorzay z Posel Ziemi Lubomirski Deputy
do Konstytucyi z Prowincyi Wielkopolskiy

Jak Zabicki Posel z Ziemi Lubomirski Deputy do Konstytucyi

Jan Putkammer Posel Woiwieski Minskoy Deputy do Konstytucyi
z Prowincyi Wielkopolskiy

Faksymile oryginału z Archiwum Głównego Akt Dawnych,
Archiwum Publiczne Potockich 100, t. II, s. 74–84
(dawna paginacja: 155–165)

Druk i oprawa:
Prasowe Zakłady Graficzne,
Ciechanów. Zam. 5721.

